

Nr 335.

Av herr **Boman m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till butikstängningslag.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 197 har föreslagits, att riksdagen måtte antaga till ifrågavarande proposition fogat förslag till butikstängningslag, avsedd att träda i kraft den 1 januari 1946.

I propositionen föreslås, i jämförelse med nu gällande butikstängningslag, som utfärdats den 18 juli 1942, vissa ändringar i huvudsaklig anslutning till vad arbetsrådet i ämnet föreslagit.

I lagens 11 § mom. 1 föreslås i den kungl. propositionen ett så lydande tillägg:

»Avser ansökning försäljning av tobaksvaror, skall länsstyrelsen före ärendets avgörande inhämta utlåtande över ansökningen från statens tobaksnämnd.»

Vid utarbetandet av detta tillägg i lagtexten måste uppenbarligen ett förbiseende hava ägt rum. Det må nämligen observeras, att enligt den av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut i ämnet den 11 juni 1943 för nämnden utfärdade instruktionen (SFS 1943:350) har tobaksnämndens kompetensområde i hithörande angelägenheter begränsats till att avse ärenden angående tillstånd att idka försäljning med tobaksvaror »i stad eller stadliktande samhälle». Då varje som helst anledning saknas att tilldela statens tobaksnämnd en befogenhet, utöver vad den genom återopade kungörelse blivit tilldelad, torde enligt vår mening berörda tillägg till butikstängningslagens 11 § mom. 1 böra erhålla följande lydelse:

»Avser ansökning försäljning av tobaksvaror i stad eller stadliktande samhälle, skall länsstyrelsen före ärendets avgörande inhämta utlåtande över ansökningen från statens tobaksnämnd.»

I konsekvens härmed torde jämväl lagens 18 §, som reglerar överklagningsrätten, böra undergå motsvarande jämkning, varigenom dess sista mening erhåller följande lydelse:

»Innefattar beslutet tillstånd jämlikt 11 § till försäljning av tobaksvaror i stad eller stadliktande samhälle, äger tobaksnämnden föra talan mot beslutet.»

Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition innefattar icke någon ändring av själva lagtexten vad angår lagens 11 § mom. 3. Däremot har föredragande statsrådet i diktamen till statsrådsprotokollet anslutit sig till den av arbetsrådet lanserade nya tolkningen av begreppet »annan handel», varige-

nom butiksstängningslagen i ett betydelsefullt avseende får en annan innebörd än hittills. Då nu gällande butiksstängningslag antogs av 1942 års riksdag, låg till grund för den kungl. propositionen i ärendet ett sakkunnigförslag, vari man enats om »att uttrycket 'olägenheter för annan handel' enligt de sakkunnigas mening avsåge sådan handel, som dreves i närheten av den i ansökningen avsedda platsen och som vore direkt berörd i konkurrenshänseende».

Om denna tolkning voro riksdagens kamrar med departementschefen och regeringens övriga ledamöter ense. Likväl föreslås nu, såsom det förefaller utan bärande motivering, att i den nya lagen när fråga är om tobakshandlare begreppet »annan handel» skall tolkas så, att tillståndsmyndigheten blir skyldig taga hänsyn till »en allmän omsättningsminskning inom ett större område».

Uppenbarligen motiveras den nya tolkningen med tillkomsten av 1943 års lag om tobaksmonopol m. m. Intet av vad som vid behandlingen av ifrågavarande lagförslag förekommit giver dock, enligt vår mening, stöd för den tankegången, att tillkomsten av statens tobaksnämnd utgör ett nytillkommet moment, ägnat att rubba förutsättningarna för den av lagstiftarna tidigare auktoriserade tolkningen av begreppet »annan handel». Visserligen är andemeningen i 1943 års monopollag, att tobakshandlarkårens förmenta trångmål alls icke bottenar i för låg rabatt vid försäljning av tobaksmonopolets varor, utan fastmera beror på att omsättningen, till följd av försäljningsställets antal, vore för ringa för envar butik i det stora hela, varför en »sanering» borde ske genom att efter hand reducera försäljningsställets antal. Men det förtjänar, när nu fråga är om utformningen av ny butiksstängningslag, observeras, att lagstiftarna icke givit uttryck åt någon sådan mening, som skulle kunna tolkas som ett stöd för en ny tolkning av begreppet annan handel. Man har här — när det gäller tobaksnämndens restriktiva uppgifter — uppenbarligen att hålla sig till 3 § i Kungl. Maj:ts den 11 juni 1943 till nämnden utfärdade instruktionen. Ifrågavarande paragraf är av följande lydelse:

»I fråga om beviljande av rätt till inköp mot rabatt hos mono-
polets utövare för bedrivande av detaljhandel med tobaksvaror i stad eller stads-
liknande samhälle skall nämnden verka för att all varsamhet, som är för-
enlig med allmänhetens berättigade anspråk på bekväm tillgång till tobaks-
varor och mono-
polets utöva-
res intressen, iakttages samt att dylik rätt före-
trädesvis beviljas personer med kännedom om tobakshandeln eller med an-
nan affärskunskap.

Uppkommer till behandling inom nämnden fråga om beviljande av in-
köpsrätt, som nyss sagts, för bedrivande av s. k. specialtobakshandel å ny-
bebyggt område, skall nämnden undersöka huruvida skäl föreligga att i
stället för beviljande av ny inköpsrätt bereda person, som inom annan
del av samhället idkar specialtobakshandel, tillfälle att överflytta sin rörelse
till det nybebyggda området samt i sådant fall hos mono-
polets utövare för-
orda en dylik åtgärd.

Har överflyttning begärts av inköpsrätt, varom här är fråga, av *specialtobakshandel*, skall nämnden, innan yttrande över dylik ansökan ingives, undersöka huruvida med hänsyn till den överlåtna affärslokalens belägenhet och andra omständigheter, som nämnden finner vara av betydelse, nöjaktiga förutsättningar för rörelsens bedrivande kunna anses vara för handen.»

Ifrågavarande paragraf med av oss utförda kursiveringar har återgivits in extenso därför att den innefattar *allt*, som i instruktionen finnes angivet i s. a. s. restriktiv riktning. För det första undantagas, när det gäller restriktivitet vid *nyetableringar*, andra samhällen än städer och stadsliknande. För det andra skall, när det gäller nya rättigheter i städer och stadsliknande samhällen, den anbefallda »varsamheten» vara »*förenlig med allmänhetens berättigade anspråk på bekväm tillgång till tobaksvaror och monopolets utöwares intressen*». Vad som skall anses vara allmänhetens berättigade intressen, när det gäller *trafik kiosker*, finnes utsagt i *butiksstängningslagen*; det förlängda öppethållandet — varvid bland annat tobaksvaror skola få säljas — skall ske »i den utsträckning, som kan anses betingad av de resandes behov» (11 § 3 mom. 4). Det lär näppeligen kunna förnekas, att trafik kioskerne bereda den resande allmänheten »*bekväm tillgång till tobaksvaror*», ja, strängt taget i många fall utgör den resande allmänhetens *enda* tillgång till inköp av tobaksvaror. Men hur skall vad som här klart utsagts vara ett allmänhetens berättigade anspråk på bekväm tillgång till tobaksvaror kunna tryggas på sätt, som varit butiksstängningslagens syfte, därest tillståndsmyndigheten skall ha skyldighet att tolka begreppet »*annan handel*» på sätt, som i den nu förevarande kungl. propositionen förordats?

Det kan icke förnekas, att nuvarande tolkning av begreppet »*annan handel*» är enkel och förnuftig. En annan tolkning synes komplicera det hela. »*Större område*» kan ju bli snart sagt vad som helst. De s. k. specialtobakshandlarna i en stad komma att hävda, att med »*större område*» avses hela staden. En länsorganisation av tobakshandlare kommer att hävda, att med »*större område*» avses hela länet. Och får Tobakshandlarnas riksförbund tillfälle att utöva sitt inflytande — vilket faktiskt kan ske genom dess representation i statens tobaksnämnd, där motsvarande representation för trafik kioskidkarna saknas — lära de komma att hävda, att hänsyn skall tagas till kåren i hela riket vid varje föreliggande ansökan om trafik kiosk-tillstånd! Uppenbarligen blir det, om den nu förordade nya tolkningen sanktioneras av riksdagen, mycket svårt för *någon* trafik kiosk att erhålla tillståndsmyndighetens resolution, ty rent teoretiskt måste *varje* nytillkommen kiosk verka konkurrerande, om man bara gör det »*större området*» tillräckligt stort. Situationen blir uppenbarligen orimlig. En trafik kiosk, i vars närhet inte finns någon s. k. specialtobakshandlare, styrker att *behov* av trafik kiosk-tillstånd föreligger och att omsättningen kommer att bli betydande. Beviljas till följd härav tillståndet, utgör å andra sidan den livliga om-

sättningen ett bevis för att konkurrens sker gentemot tobakshandlarna inom »ett större område!» Hur skall denna motsättning kunna lösas utan att vad som i lagen utsagts vara ett allmänhetens berättigade anspråk efter-sättes?

Av det sagda följer, att bärande skäl enligt vår mening saknas för den förordade nya tolkningen av begreppet »annan handel». För att emellertid undanröja varje oklarhet i detta hänseende — en oklarhet, som kan animera till överklaganden hos Konungen av tillståndsmyndigheternas beslut alldeles i onödan — synes butiksstängningslagens 11 § 3 mom. böra tillföras en mening, som i själva lagtexten stadfäster hittillsvarande tolkning av berörda begrepp. Ifrågavarande moment synes sålunda böra erhålla följande lydelse:

»3 mom. Föreligger ej hinder enligt 2 mom., skola vid prövning av ansökning följande regler lända till efterrättelse, därvid hänsyn bland annat skall tagas å ena sidan till det gagn för allmänheten och å andra sidan till de olägenheter för annan *i närheten driven och i konkurrenshänseende direkt berörd* handel, som skulle uppkomma vid bifall till framställningen.»

Å sidan 31 i den kungl. propositionen säger sig föredragande statsrådet förutsätta »såsom självfallet att länsstyrelserna komma att i regel godtaga den ståndpunkt som intages av fackmyndigheten — statens tobaksnämnd — i dess utlåtanden». Uttalandet avser utlåtanden beträffande trafikiosker. Man har svårt att inse, att det skall vara »självfallet» att länsstyrelserna skola följa tobaksnämnden. Denna är icke *enda* remissinstans. Stads- resp. kommunalfullmäktige och vissa andra kommunala organ skola också yttra sig över ansökningarna. Arbetsrådet har också (s. 21 i den kungl. propositionen) medgivit att det »*torde vara obestridligt att länsstyrelserna i regel ha större möjligheter än ett centralt organ att erhålla allsidiga upplysningar om de lokala förhållanden, som här komma i fråga*». Det av föredragande statsrådet gjorda uttalandet förefaller överflödigt. Reses mot detsamma från riksdagens sida ingen erinran, kan lätt den situationen uppstå, att statens tobaksnämnd erhåller en låt vara i lag oskriven vetorätt över Konungens befallningshavande.

Å s. 33—34 i den kungl. propositionen förordar föredragande statsrådet, att den tillståndsbeviljande myndigheten skall äga möjlighet »att från det varusortiment, som i allmänhet omfattas av försäljningen vid trafikiosker, utesluta tobak, därest detta påkallas av särskilda skäl, enkannerligen sådana som sammanhånga med de nya principerna för tobaksdetaljhandeln». Sidan 6 i den kungl. propositionen ger emellertid vid handen, att *denna typ* av kioskhandel finnes reglerad i butiksstängningslagens 11 § 3 1). En kiosk, som icke erhåller rätt att sälja tobaksvaror, beträffande vilka rätten regleras enligt lagens 11 § 3 mom. 4), är icke någon trafikiosk. Det torde därför vara skäl att riksdagen vid sin behandling av den ifrågavarande propositionen icke ger sin anslutning till ifrågavarande uttalande från föredragande statsrådets sida.

Slutligen synes oss en justering påkallad i den formulering, som övergångsbestämmelserna erhållit i den kungl. propositionen. *Praktiskt taget alla* gällande tillstånd till trafikiosker utlöpa den 31 december 1945. Alla dessa skulle alltså på nytt nödgas ansöka om tillstånd, därest icke saken genom en annorlunda formulerad övergångsbestämmelse kan ordnas. Sker icke detta, sättes alldeles i onödan i gång en ofantlig papperskvarn. Som ett exempel kan nämnas, att då butiksstängningslagen förra gången förnyades, dröjde det i Stockholm vad beträffar Svenska pressbyråns kiosker över sex månader efter den nya lagens ikraftträdande och elva månader efter ansökningshandlingarnas ingivande innan tillståndsmyndigheten hunnit klara av det komplett onödiga extraarbetet. Ty man må observera följande: i *intet* fall resulterade den nya prövningen i ändring av redan beviljat tillstånd. Men i sak ledde denna ordning till att ifrågavarande kiosker under nämnda tid bedrevo sin handel utan att inneha de resolutioner, som enligt gällande lag skola finnas anslagna å rättighetsstället! Det mest ändamålsenliga synes oss därför vara, att i övergångsbestämmelserna stadgas, att tillstånd jämlikt 11 § 3 mom., som gälla intill det den nya lagen träder i kraft, skola anses gälla tills vidare utan särskilt ansökningsförfarande. Några olägenheter behöva därigenom icke uppstå. Ty enligt lagens 11 § 4 mom. kan tillståndsmyndigheten återkalla tillstånd, »när skäl därtill äro». Och detta bör vara tillräckligt.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 197 med förslag till butiksstängningslag ville vidtaga de ändringar och göra de uttalanden, som i motiveringen till denna motion påyrkas.

Stockholm den 20 mars 1945.

Sven Boman.

Gottfrid Karlsson.

Ivar Anderson.

C. P. Wahlmark.

Fritjof Ekman.